

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра економіки та фінансів _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

В.Г. Грановська В.Г. Грановська

«28» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія наукових досліджень

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень _____ **магістр** _____

(бакалавр, магістр)

освітньо-професійна програма **Професійна освіта (Економіка)** _____

спеціальність **015 Професійна освіта** _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____ **Економіка** _____

(назва спеціалізації)

факультет _____ **Економічний** _____

(назва факультету)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни *«Методологія наукових досліджень»* для здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньо-професійною програмою *«Професійна освіта (Економіка)»* за спеціальністю 015 *«Професійна освіта»*, спеціалізація *«Економіка»*.

Розробники: Танклевська Н.С., доктор економічних наук, професор
Повод Т.М., кандидат економічних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіки та фінансів
Протокол «1» від «27» серпня 2019 року

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 015 *Професійна освіта (Економіка)*
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 року

Схвалено на Вченій раді економічного факультету
Протокол №1 від «28» серпня 2019 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (напрямок підготовки), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань <u>01 «Освіта/Педагогіка»</u> (шифр і назва)	Обов'язкова компонента	
Змістових частин – 1	Спеціальність: <u>015 «Професійна освіта»</u> Спеціалізація: <u>«Економіка»</u>	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 120 год.		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача - 3	Другий (освітньо-професійний) рівень: <u>«магістр»</u>	Лекції	
		18 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	10 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		84 год.	98 год.
Індивідуальні завдання:			
–	–		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36/84 (30%/70%)

для заочної форми навчання – 22/98 (18%/82%)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Методологія наукових досліджень» - формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного та науково-дослідного забезпечення досліджень.

Завдання дисципліни: теоретична підготовка здобувачів другого рівня вищої освіти з питань: сутності і категорій методології наукових досліджень; організації процесу наукового дослідження; вибору об'єктів наукового дослідження; застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження; застосування методик дослідження, їх змісту і принципів розробки; планування науково-дослідних робіт; розроблення етапів та форм процесу наукового дослідження; діалектики як системи принципів, законів і категорій; специфіки наукового пізнання; типології методів наукового пізнання; сутності понять синергетики і евристики; змісту та структури процесу наукового дослідження; формування та обґрунтування наукових гіпотез; оволодіння традиційними та сучасними інноваційними методами проведення досліджень; оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику; інформаційного забезпечення процесу наукового дослідження; визначення економічної ефективності наукових досліджень.

Результатом вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» є набуття практичних навичок і умінь щодо:

- вибору об'єктів та методів наукового дослідження;
- пошуку та аналізу різноманітних джерел інформації;
- проведення наукових досліджень систем і процесів;
- застосування сучасних методичних прийомів у наукових дослідженнях;
- планування і організування наукових експериментів;
- застосування автоматизованих систем обробки інформації у наукових дослідженнях;
- складання звітів з науково-дослідної роботи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» здобувач повинен:

знати: практичні навички і уміння, щодо вибору об'єктів та методів наукового дослідження; проведення наукових досліджень систем і процесів; застосування сучасних методичних прийомів у наукових дослідженнях.

уміти: аналізувати різноманітні джерела інформації; формувати культуру та навички проведення дослідження, впроваджувати їх результати у практику; планувати і організовувати наукові експерименти; формувати опитувальні анкети; складати звіти з науково-дослідної роботи.

Компетентності, що набуваються в результаті вивчення дисципліни:

Загальні компетентності:

- здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні та презентувати результати.

Фахові компетентності спеціальності:

- здатність використовувати знання, уміння і навички в галузі теорії і практики викладання економіки;
- здатність застосовувати у викладацькій діяльності наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економіці;
- здатність розробляти та викладати методики впровадження результатів наукових досліджень та пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності.

Програмні результати навчання:

- знати на рівні новітніх досягнень основні концепції сталого розвитку суспільства, освіти і методології наукового пізнання;
- уміти використовувати сучасні інформаційні технології та ресурси у професійній, інноваційній та/або науковій діяльності;
- вибирати і використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій у педагогічній та економічній діяльності;
- знати та розуміти фундаментальні та прикладні аспекти наук про освіту та економіку;
- формулювати нові гіпотези та наукові задачі в сфері економіки, вибирати належні напрями і відповідні методи для їх розвитку на основі наявного ресурсного потенціалу;
- застосовувати наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній та освітній діяльності;
- критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей і застосовувати одержані знання, уміння і навички для вирішення практичних завдань і проблем у галузі освіти та економіки.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовна частина 1. Наука і наукові дослідження

Тема 1. Поняття та види наукових досліджень

Поняття про діяльність людини: пізнавальну (гносеологічну), аксіологічну, праксіологічну. Наука як результат і особливий вид пізнавальної діяльності людини. Наука як система знань. Наукознавство та його основні розділи. Поняття, зміст, мета і функції науки. Форми організації та управління наукою в Україні. Основні ознаки наукового дослідження. Системність, доказовість та теоретичність наукового дослідження. Роль філософії в обґрунтуванні проблем наукового дослідження. Логічний аналіз об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження.

Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження

Специфіка пізнавального ставлення людини до світу. Поняття гносеології та її місце в системі філософського знання. Особливості пізнання природної соціокультурної й духовної сфер. Проблема пізнання світу. Агностицизм і його основні різновиди. Проблеми наукового пізнання у філософії ХУІІІ-ХІХ ст. Класична наука і філософська епістемологічна рефлексія. Філософія і методологія соціальних наук. Специфіка соціального пізнання. Логіка та методологія наукового дослідження. Поняття системного, комплексного та цілісного підходу в науковому дослідженні. Загальнонаукові, часткові та спеціальні методи дослідження. Головні компоненти методики наукового дослідження. Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження. Поняття про метод, методологію та рівні наукового дослідження. Змістовна і формалізована методологія. Види змістовної методології: філософська, загальнонаукова.

Тема 3. Емпіричні методи дослідження

Загальна характеристика емпіричних методів. Емпіричні методи в економічних дослідженнях. Опитування як метод. Формалізація та аксіоматизація як методи наукового дослідження. Діалектика як система принципів, законів і категорій. Принцип об'єктивності, всебічності та взаємозв'язку, розвитку, історичного й логічного в науковому пізнанні. Формальна логіка у науковому пізнанні. Поняття про логічний закон. Закони логіки - форма вираження внутрішніх суттєвих структурних зв'язків наших думок, які відображують закономірні зв'язки буття реального світу. Співвідношення законів формальної та діалектичної логіки. Закон тотожності, його сутність і об'єктивна основа. Вимоги закону визначеності та

однозначності думки у процесі наукового пізнання. Значення закону суперечності для пізнавальної та практичної діяльності людей. Закон виключеного третього, його визначення та логічний зміст. Поняття аргументацій, доказу та їх структура. Види і правила доказу в процесі наукового пізнання. Прямий і непрямий докази.

Тема 4. Теоретичні методи дослідження

Наука в системі суспільства. Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів пізнання дійсності. Дисциплінарний та міждисциплінарний аналіз науки. Специфіка філософсько-методологічного дослідження науки. Позитивізм - неопозитивізм - постпозитивізм як світогляд і методологія наукового пізнання. Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження. Поняття про метод, методологію та рівні наукового дослідження. Змістовна і формалізована методологія. Типологія методів наукового пізнання. Рівні наукового дослідження: емпіричний і теоретичний. їх відмінність за предметом, методами і формами наукового знання. Наукове і ненаукове знання. Форми ненаукового знання. Наука як соціокультурний феномен. Наукова картина світу та її еволюція. Різні моделі раціональності. Концептуальні й світоглядні засади наукового знання.

Змістовна частина 2. Організація наукової діяльності

Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних

Дослідження операцій. Математичне моделювання як кількісний інструментарій. Математичні моделі та методи, як необхідний елемент сучасної економічної науки, як на мікро-, так і макрорівні, зокрема математична економіка й економетрика. Загальна класифікація економіко-математичних моделей за десятьма основними ознаками. Специфіка економіко-статистичного аналізу. Статистичний аналіз даних у нерозривному зв'язку теоретичного, якісного аналізу і відповідно до кількісного інструментарію вивчення їх структури, зв'язків і динаміки.

Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання

Суб'єкт і об'єкт наукового дослідження. Дослідження як відображення і як творчість. Об'єктивне та суб'єктивне в гносеологічному образі. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження. Специфіка дослідження соціальної дійсності. Суспільство як об'єкт соціального дослідження. Людина як об'єкт і суб'єкт наукового пізнання. Соціальні потреби, інтереси та їх вплив на процес дослідження суспільних явищ.

Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження.

Методи теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу та вираження його в різних формах теоретичного знання. Загальнонаукові та загальнологічні методи наукового пізнання. Аналіз і синтез. Порівняння, абстрагування та узагальнення. Індукція, дедукція та аналогія. Моделювання і формалізація. Системний аналіз. Програмно-цільовий підхід. Комплексні дослідження. Аксиоматичний і гіпотетико-дедуктивний методи. Порівняльний і структурно-функціональний методи. Логіко-математичний та імовірнісний методи. Історичний і логічний методи. Сходження від абстрактного до конкретного. Емпіричні методи дослідження у групі економічних наук. Ситуаційні методи, що використовуються у менеджменті та маркетингу. Методи порівнянь, угруповань, табличних, графічних, балансових, індексних, ланцюгових підстановок. Лінійне програмування. Теорія масового обслуговування. Методи ділових ігор. Контент-аналіз. Кластерний аналіз. Діагностування. Матричний метод. Дисперсійний, комерційний, регресійний аналіз. Прогностичні методи. Методи експертних оцінок. Статичні та динамічні моделі. Методи перевірки результатів наукового дослідження.

Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у вигляді реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу. Види рефератів: наукові, інформативні. Зміст та вимоги до рефератів. Наукова стаття. Реферування літератури. Участь у конкурсах наукових робіт, науково-практичних конференціях. Написання наукової доповіді, статті. Звіт про науково-дослідну роботу, його зміст і методика складання. Впровадження завершених досліджень: дослідне випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, положень. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових частин і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовна частина 1. Наука і наукові дослідження												
Тема 1. Поняття та види наукових досліджень	14	2	2	-	-	10	17	2	1	-	-	14
Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження	14	2	2	-	-	10	17	2	1	-	-	14
Тема 3. Емпіричні методи дослідження	14	2	2	-	-	10	16	1	1	-	-	14
Тема 4. Теоретичні методи дослідження	14	2	2	-	-	10	16	1	1	-	-	14
Разом	56	8	8	-	-	40	66	6	4	-	-	56
Змістовна частина 2. Організація наукової діяльності												
Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10

Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання	16	2	2	-	-	12	13	2	1	-	-	10
Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження	16	2	2	-	-	12	15	1	2	-	-	12
Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень	18	4	4	-	-	10	12	1	1	-	-	10
Разом	64	10	10	-	-	44	54	6	6	-	-	42
Усього годин	120	18	18	-	-	84	120	12	10	-	-	98

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття та види наукових досліджень	2/2
2	Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження	2/2
3	Тема 3. Емпіричні методи дослідження	2/1
4	Тема 4. Теоретичні методи дослідження	2/1
5	Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних	2/2
6	Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання	2/2
7	Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження	2/1
8	Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень	4/1
Разом		18/12

6. Теми практичних та семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття та види наукових досліджень	2/1
2	Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження	2/1
3	Тема 3. Емпіричні методи дослідження	2/1
4	Тема 4. Теоретичні методи дослідження	2/1
5	Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних	2/2
6	Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання	2/1
7	Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження	2/2
8	Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень	4/1
Разом		18/10

7. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

Обов'язкова самостійна робота передбачає самостійне вивчення здобувачем другого рівня вищої освіти окремих теоретичних питань тем дисципліни, виконання індивідуальних завдань, участь у роботі малих груп; систематизація вивченого матеріалу дисципліни.

№	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття та види наукових досліджень	10/14
2	Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження	10/14
3	Тема 3. Емпіричні методи дослідження	10/14
4	Тема 4. Теоретичні методи дослідження	10/14
5	Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних	10/10
6	Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання	12/10
7	Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження	12/12
8	Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень	10/10
Разом		84/98

Індивідуальна робота є однією з форм самостійної роботи здобувачів другого рівня вищої освіти, яка передбачає створення умов для як найповнішої реалізації творчих можливостей і має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Вибіркове індивідуальне завдання передбачає підготовку реферату, тез, статті, роботи на конкурс, участь у міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Теми рефератів (індивідуальне завдання):

1. Поняття, зміст і функції науки.
2. Емпіризм, емпіричні та теоретичні дослідження.
3. Загальна характеристика процесу наукового пізнання.
4. Принципи організації наукової праці.
5. Організація наукової діяльності в Україні.
6. Науковий потенціал України, Херсонської області.
7. Організація наукової діяльності за кордоном.
8. Інноваційно-креативний потенціал вищої освіти.
9. Система вищої освіти у розвинутих країнах Світу.
10. Проблеми та недоліки системи вищої освіти в Україні.
11. Законодавство України щодо регулювання наукової діяльності.
12. Методи впровадження результатів науково-дослідних розробок.
13. Основні наукові відкриття XX століття.
14. Найбільші наукові відкриття XXI століття.
15. Світові науковці та їхній вклад в розвиток науки та науково-технічного прогресу.
16. Ефект та ефективність наукових досліджень.
17. Фактори, за рахунок яких можна підвищити ефективність наукових досліджень.
18. Основні методи проведення наукових досліджень.
19. Використання економіко-математичних методів дослідження економічних процесів.
20. Значення гіпотез в розвитку науки.
21. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення наукової діяльності в Україні та за кордоном.
22. Історія зародження і розвитку методології наукових досліджень.
23. Методи перевірки достовірності наукових суджень, гіпотез.

24. Обмеженість можливостей реалізації наукових результатів у виробництво.
25. Аксиоми, на яких базується наука.
26. Закони науки як істинні знання.
27. Дослідження діяльності підприємства за допомогою наукових методів: системний підхід, системний аналіз.
28. Пріоритетні напрямки розвитку науки в Україні і їх державна підтримка.
29. Наукова діяльність Херсонщини.
30. Практика та перевірка теоретичних висновків. Експеримент.
31. Методологічні аспекти отримання статистичних даних в сьогоденних умовах.
32. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження.
33. Основні поняття і визначення математичних методів та методів статистичної обробки наукових даних.
34. Технопарки та технополіси в нових економічних умовах.
35. Метод спостереження, інтерв'ювання, анкетування, опитування, контент-аналізу, експертна оцінка, тестування, експеримент та їхня характеристика.
36. Протиріччя в технічних системах.
37. Винахідництво та раціоналізаторство в системі наукових досліджень.
38. Індекси цитування: використання та обмеження.
39. Фальсифікації в науці.

10. Методи навчання

Методи навчання, які використовуються: словесні, наглядні, пояснювально-ілюстративні, аналітичні, дослідницькі.

11. Методи контролю

Використовують наступні методи контролю: усний, письмовий, комбінований, дискусійний.

Форми контролю, які використовуються:

Поточний контроль: тестовий контроль, перевірка рішення практичних завдань, перевірка складання конспектів, захист та оцінювання індивідуальних завдань, оцінка за активність студентів на заняттях, тези виступу на

конференції, участь у конференціях, публікація статті.

Поточний підсумковий контроль: перевірка контрольних робіт (реферати, есе, тести).

Оцінювання знань здобувачів другого рівня вищої освіти з навчальних дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік, здійснюється на основі виконання всіх видів навчальної діяльності та поточного контролю. Максимальна кількість балів дорівнює 100.

12 Розподіл балів, які отримують здобувачі з дисципліни «Методологія наукових досліджень» (підсумковий контроль)

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
12	12	12	12	12	12	14	14	

T1, T2 ...T8 – теми змістових частин.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності/Local grade	Оцінка ЄКТС/ ECTS grade		Оцінка за національною шкалою/National grade для заліку
90–100	A	Excellent	Зараховано/Passed
82-89	B	Good	
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Не зараховано/Fail
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Базова

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

2. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
3. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
4. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. Київ : КДЛУ Форум, 2014. 270 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2016. 192 с.

Допоміжна

1. Бабицький А. Ф. Методологія аналізу економічних процесів і управління : навч. посіб. Київ : МАУП, 2013. 128 с.
2. Галаєва Л. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : навч. посіб. Київ : НУБіПУ, 2014. 94 с.
3. Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. Методологія соціально-економічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 224 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://nssmc.gov.ua/>
4. Офіційний сайт бібліотеки Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Бібліотека економіста. URL: <http://chitalka.info/finansi.html/>
7. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації. URL: www.ifc.org.
8. Офіційний сайт Багатостороннього агентства гарантування інвестицій. URL: www.miganet.worldbank.org.